

10. Ziekte en ondervoeding, en hoe men daar naar kijkt

Terwijl ik op deze julidag in Nederland plaatsneem achter mijn laptop, geeft de thermometer 33 graden aan, het is tropisch warm. Alsof ik nooit anders gewend ben, draai ik deze dagen een tropenrooster, maar dan in Nederland. Dat betekent: vroeg uit de veren, een beetje in huis of tuin werken en om 12 uur naar binnen voor een siësta, met alle ramen en deuren dicht, tot laat in de middag.

Ook in Batouri komt het leven pas weer op gang aan het eind van de middag, zodra de temperatuur wat begint te zakken. Ons ochtendprogramma, een consultatiebureau in een van de dorpen, is dan al achter de rug. In de namiddag gaan we opnieuw op pad, nu om gezondheidsvoorlichting te geven aan mannen en vrouwen in weer een ander dorp. Mijn collega en ik hebben daarbij een grote troef in handen: we beschikken over een dia-projector die werkt op de accu van de auto.

Vorbereiding van een dia-voorstelling in een dorp

arriveren, heeft het bericht dat er 'cinema' wordt vertoond zich al verspreid. In een tijd dat er nog geen televisie is, laat staan mobieltjes met bewegend beeld, is dat een welkome afleiding in het eentonige bestaan van de dorping. De hoge bomen achter de lemen hutten, die als lintbebouwing langs de weg staan, kleuren steeds donkerder als de zon rond zes uur er heel snel achter verdwijnt. Het weelderige groene woud verandert nu pijlsnel in een donkere, ondoordringbare muur. Het is er aardedonker, want elektriciteit is er niet. Het enige lichtpuntje wordt gevormd door de petroleumlamp van de dorpsoudste, 'le chef du village'. Vooral de kinderen kijken nieuwsgierig toe, als ik de motorkap van de auto open en wat goochel met kabels en klemmen, om de projector op de accu aan te sluiten. Na de voorstelling, waar men ademloos naar kijkt en luistert, rijden we over de rode wegen weer terug naar Batouri. Overdag zien we weinig wild, maar nu zien we wel allerlei kleine dieren die in het licht van de koplampen de weg oversteken. Het oerwoud komt, zo lijkt het, vooral 's nachts tot leven.

Ik ben eerlijk gezegd al blij, wanneer de dorpingen maar de helft van onze lesjes begrijpen, laat staan deze opvolgen, want zij hebben een heel andere denkwereld als het om ziek en gezond gaat, dan die van ons westerlingen. Maar daar kom ik pas heel langzaam achter. In de brief van 5 juli 1983 schrijf ik er het volgende over:

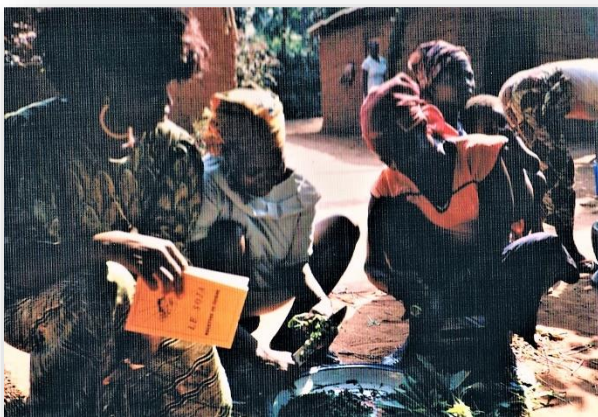
'Vanmorgen overleed er een baby van twee maanden oud tijdens het consultatiebureau. Het kindje was al ver heen, toen het bij ons op de weegschaal lag. Longontsteking, dacht ik zelf. Dorpingen proberen hier eerst hun traditionele geneesmiddelen, zoals bladeren of aarde op de huid leggen, en verder veel touwtjes met leren amuletten, gevuld met bepaalde kruiden of poeders. Deze dragen ze om het buikje, om de arm of om een beentje. Deze baby had dan ook een dikke korst van allerlei mengsels op het hoofdje. Men krast ook wel in de huid met een scherp voorwerp en wrijft er kruiden in. Gaat het dan nog niet beter, pas dan gaan ze naar een eerstehulp post, of naar een ziekenhuis van

Met een oud laken als projectiescherm

de overheid , maar dan is het vaak al te laat. Men graaft ook niet zo naar de oorzaak van een overlijden zoals in de westerse wereld. Als antwoord krijg ik vaak: 'na een korte ziekte is hij overleden'. Men zoekt de oorzaak van het overlijden veel eerder in de omgeving. Via 'tovenarij' wordt er een 'schuldige' opgespoord. Soms is dat een jaloerse buurvrouw, of een andere duistere oorzaak. Men kijkt dus heel anders naar ziekte en dood. De ouders van het overleden kindje moeten, zo vertelde men mij, nu een schaap of geit geven aan de familie van de vader, omdat het kind nu nutteloos gestorven is, het heeft niets kunnen betekenen of verdienen voor de familie. Die familiebanden zijn trouwens heel hecht. Is er iemand in de familie die geld verdient, bv. als ambtenaar, dan draait die vaak op voor de kosten van heel wat nichtjes en neefjes, zoals voor school- en kleedgeld en bij ziekte, en dat gaat zonder (nou ja) gemopper. Men zorgt dus veel directer voor elkaar, niet via allerlei sociale verzekeringen of voorzieningen zoals in Nederland. Ik heb dan ook de indruk dat 'de Afrikaan' zich niet zo alleen voelt staan, iedereen springt wel in, als er wat mis gaat. Op sociaal vlak is men dus rijk, maar in materieel opzicht schort er echter nog heel wat aan. Men zeurt mij dan ook de kop gek om medicijnen, zeep, kleding, melk enz. Iedereen wil ook wel geld van me lenen. Er is geen beginnen aan, maar soms is het wel moeilijk om nee te verkopen, want de nood is vaak erg hoog. Maar pater Harry (van Loon) verzekert me dat ik voet bij stuk moet houden, dus dat probeer ik dan maar'.

We geven veel voorlichting aan de moeders over de *sevrage*, oftewel het 'spenen', dat wil zeggen: de overgang van borstvoeding naar vast voedsel. Dat is een onzekere en zelfs gevaarlijke periode voor het kind. Want men is niet gewend om in het eerste levensjaar al bijvoeding te geven. Zodra de moeder opnieuw zwanger blijkt, wordt het kind direct van de borst gehaald. Want dan zou de moedermelk bedorven zijn, zo is het volksgeloof. Ook als het kindje te groot wordt voor borstvoeding, stopt de moeder er acuut mee. Vaak gaat het kind dan voor een paar weken naar oma of een tante, om het af te leren naar borstvoeding te jengelen. Het gevolg is vaak een dreigende ondervoeding, want ja, met de pot mee eten, dat gaat niet van de ene op de andere dag. Dat moet je leren. En dat is ook nog eens de periode dat het kind leert lopen en de omgeving leert verkennen. Al dribbelend op blote voetjes of rondkruipend, steekt het van alles in het mondje. En door het gebrek aan deugdelijke toiletten (vaak hurkt men voor de grote boodschap achter een boom of struik), verspreiden de daarin aanwezige wormeitjes zich tijdens regenbuien over het gehele erf. Bijna alle jonge kinderen hebben dan ook één of meerdere soorten wormen, die zich in de darmen voeden met het toch al vaak schaarse of onvolwaardige voedsel, dat een kind tijdens het spenen binnenkrijgt. Zo geeft men kinderen ook geen eieren te eten, omdat men denkt dat hij of zij dan een dief wordt. Het gevolg is ondervoeding bij het kind, hetgeen makkelijk te herkennen is aan een dikke, gezwollen buik, dit in tegenstelling tot de rest van het lichaam, dat (extreem) mager is. Soms gaat dit gepaard met pluizig hoofdhaar, een teken dat er zelfs sprake is van een ernstig eiwittekort in de voeding. Een ondervoed kind is extra kwetsbaar voor ziektes als malaria en diarree. Af en toe kom ik er tegen met

Workshop 'Sojapap koken' met Marie-Pascaline

kinkhoest, zo zielig, die hummeltjes, de meesten gaan dood door ondervoeding ten gevolge van al het braken. Ziedaar enkele oorzaken van het hoge sterftcijfer bij jonge kinderen in Kameroen en in grote delen van Afrika, anno 1983. In de brief van 17 juli 1983 schrijf ik er het volgende over: 'Dorpelingen hebben vaak geen notie, dat ze zelf wat aan hun omstandigheden kunnen verbeteren, door wat hygiënischer te leven. Als je maar met veel pillen en liefst prikken aan komt zetten, dan hoeven ze zelf

niets te doen en zijn ze tevreden. Maar dat is natuurlijk een bodemloze put. Voorkomen is beter dan genezen, is mijn devies. In sommige dorpen gaat het wel wat beter en zijn ze meer geïnteresseerd in wat Dieudonné en ik te vertellen hebben’.

Ook in andere sectoren worden initiatieven ontplooid, om het voedingspatroon van de bevolking te verbeteren.

In 1984 wordt Harm, een Nederlandse landbouwkundige, in Batouri gestationeerd. Hij gaat werken bij een proefboerderij, een overheidsproject in Kambele, een dorp net buiten Batouri, dat nieuwe voedselgewassen wil introduceren bij de plaatselijke boeren. Het gaat om ananassen (die ik wonderlijk genoeg tot die tijd maar weinig zie op de markt in Batouri), en sojabonen. Deze laatste staan bekend om hun hoge eiwitgehalte en dat biedt kansen in de strijd tegen ondervoeding.

We slaan de handen ineen en organiseren samen met Marie-Pascaline, de sociaal werkster in Batouri, een workshop ‘Sojapap koken’ in een dorp. Het hele dorp loopt ervoor uit. Aan het eind van de workshop lepelen de moeders de pap bij hun jonge kinderen naar binnen en dat gaat wonderwel goed. Een leuke, en leerzame dag.

Maar het zal nog wel enige tijd duren, eer het geven van eiwitrijke bijvoeding in die eerste levensjaren, gemeengoed wordt.

Ria Verbeek
©Terug naar Batouri

Even toekijken bij het koken van de sojapap op het houtvuur